Sammenhæng mellem teori og praksis i erhvervsuddannelserne

Resumé – Pædagogisk indblik 18

Sammenhængen mellem teori og praksis er et centralt og evigt aktuelt problemfelt inden for erhvervsuddannelsesområdet. Vi har samlet den forskningsbaserede viden om dette problemfelt i en forskningsoversigt. Hensigten er at give praktikerne inden for området et bedre handlingsgrundlag.

Forskningsoversigten henvender sig til lærere/undervisere og oplæringsansvarlige samt til beslutningstagere primært inden for erhvervsuddannelserne og forberedende grunduddannelser.

Når vi i denne forskningsoversigt anvender begrebet praksis, taler vi om praksisser, der er relevante i erhvervsuddannelserne, det vil sige det, man gør på arbejdspladsen, og det, man gør i skolen. Praksis er altså i denne sammenhæng det, eleven gør. Vi anvender begrebet teori om den viden, der ligger til grund for det, som eleven gør. Teori betyder i denne sammenhæng den viden, der begrunder og forklarer elevens rationelle handlinger.

Hvad viser forskningen kort fortalt?

Praksisrelateret undervisning er et omdrejningspunkt

Praksisrelateret undervisning styrker sammenhængen

Praksisrelatering er et undervisningsprincip, der drejer sig om at relatere teoretisk viden til praksis, fx ved at give eksempler på praksis, simulere praksis eller udføre arbejdsopgaver i virkelige praksisser. Formålet med praksisrelateret undervisning er at gøre undervisningen meningsfuld for eleverne, når de oplever, at den teoretiske viden er relevant for udførelsen af arbejdsopgaverne. Hvis den praksisrelaterede undervisning lægger for meget vægt på praksis og for lidt på relatering, har den hovedsagelig indvirkning på elevernes engagement i undervisningen (det er sjovt at arbejde med eller i en praksis) og mindre på deres læringsudbytte.

Praksisrelatering indebærer at betragte sit fag som et middel

For at kunne relatere fx et alment fag til en praksis kan faget ikke betragtes som et mål i sig selv. I stedet skal læreren kunne vise eleverne, hvordan faget kan anvendes som middel til løsning af praktiske opgaver inden for erhvervet.

Praksisrelatering gennemføres som et trefaset forløb med fokus på refleksion

I den praksisrelaterede undervisning, skal eleverne arbejde med praksis forberedes i en 'førfase-briefing' og opsamles i en 'efterfase-debriefing'. Refleksion er omdrejningspunktet og kan finde sted i før- og efterfaserne samt som en 'timeout' i forbindelse med elevernes arbejde med eller i praksis. Refleksionen skal have fokus på sammenhængen mellem den konkrete praksis, elever arbejder med eller i, og det eller de læringsmål, eleverne skal nå i det pågældende undervisningsforløb. Den skal omfatte sammenhængen mellem den teoretiske viden, der har relevans for læringsmålet, og konkrete praksisser inden for erhvervet. Det er vigtigt, at eleverne formulerer sammenhængene.

Læreren skal guide eleverne i refleksionsprocessen

Eleverne har generelt svært ved at generalisere fra deres oplevelser fra arbejdet med konkrete praksisser til generel teoretisk viden. Læreren kan således ikke forlade sig på, at eleverne selv kan se eller skabe ovenstående sammenhænge, men må sikre, at eleverne selv reflekterer over dem. Det kræver, at læreren har viden om praksis inden for det pågældende erhverv, og det kræver, at læreren har refleksionskompetence.

Anvendelse af digitale læringsværktøjer styrker praksisrelateringen

Digitale læringsværktøjer, fx virtual reality, digital simulation eller mobiltelefon kan anvendes i læringsøjemed til at understøtte praksisrelatering. E-portfolio kan styrke elevens dokumentation af en arbejdsproces og refleksion over dens forløb. Virtual reality og brug af simulatorer kan give eleverne indsigt i virkelige praksisser uden at skulle besøge dem. Det giver mulighed for at eksperimentere og lave fejl og reflektere over fejlene. Dette forudsætter et trygt læringsmiljø. Digitale læringsværktøjer kan ikke erstatte læreren. Brug af disse værktøjer stiller samme krav til arbejdet med relatering, herunder til lærerens kompetencer, som beskrevet under praksisrelatering.

Læring i praktikken

Planlæg praktikken som læreproces

Praktikken er en læreproces, og læringen kan styrkes, hvis læreprocessen planlægges. Systematiske overvejelser over den læring, som finder sted, en plan for læringen og en udarbejdet undervisningsplan (et praktikcurriculum) for den læring, som man ønsker i praktikken, styrker sammenhængen. Der skal opstilles kvalitetskriterier for den arbejdspladsbaserede læring, og det skal evalueres, om de opfyldes.

Eleven skal sætte sig mål

Hvis eleven har klare mål for læringen i praktikken, styrkes læringen. Målene skal omfatte læringen i både skole og praktik og gerne sammenhængen mellem de to læringsformer.

Vejledning er vigtig for at sikre læring i praktikken

Det er vigtigt, at den oplæringsansvarliges roller er klare og velbeskrevne, og at eleverne kender disse roller. Oplæringsansvarlige har en vigtig funktion med at styre og tilrettelægge læreprocessen og inddrage den skolebaserede viden i forhold til det, som

læres på arbejdspladsen. Gennem vejledning og reflekteret kollektiv problemløsning kan det, der er lært på skolen, sættes i relation til det, som læres i praktikken.

Arbejdsopgaver med læringspotentiale

Indholdet i de arbejdsopgaver, som eleven varetager i praktikken, spiller en væsentlig rolle for læringen. Arbejdsopgaverne har forskellige læringspotentialer for at styrke sammenhængen mellem teori og praksis. Arbejdsopgaverne skal være komplekse, udfordrende og differentierede i forhold til den enkelte elevs viden og færdigheder. Når arbejdsopgaverne kræver en (teoretisk) forklaring, og når den bliver givet i den konkrete situation, styrker det sammenhængen mellem skole og praktik og mellem teori og praksis.

Sammenhæng mellem skole og praktik

Sammenhæng mellem skole og praktik styrker elevernes motivation og læring. Det er derfor vigtigt, at der på skolerne og i praktikken arbejdes systematisk med at styrke denne sammenhæng. Arbejdet kan tage udgangspunkt i følgende forhold.

Samarbejdet mellem de to læringsmiljøer

Lærerne og de oplæringsansvarlige (skolen og praktikstedet) skal samarbejde. Sammenhængen skal planlægges. Jo mere man gensidigt ved om det, der foregår i de to læringsmiljøer (skole og praktik), jo bedre sammenhæng.

Indholdet i læringsmiljøerne

Der skal være indholdsmæssig sammenhæng (identiske elementer) i de to læringsmiljøer for at skabe sammenhæng. Den teoretiske skolebaserede viden skal 'oversættes' til konkrete eksempler i konkrete praksisser. Det er bedst for elevernes forståelse af sammenhængen mellem skole- og praktikdelene, hvis de selv kan 'oversætte' og selv finde eksempler på oversættelsen.

Lærernes kompetencer

Lærerne skal være i stand til at skabe og tydeliggøre sammenhængen. Jo mere omfattende arbejdserfaringer lærerne har, jo bedre er de i stand til at skabe sammenhæng. Et samarbejde i tværgående lærerteams kan bidrage til sammenhængen og være en måde at styrke såvel erhvervsskolelærernes som praktikvejledernes kompetence på.

Læs mere

I forskningsoversigten *Pædagogisk Indblik 18: Sammenhængen mellem teori og praksis i erhvervsuddannelserne* præsenteres den forskning, der ligger bag de forskellige resultater, og de forskellige tiltag uddybes.

DPU, Aarhus Universitet, juni 2022

Vibe Aarkrog, lektor i erhvervspædagogik

Bjarne Wahlgren, professor i voksenpædagogik